

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 114 1993

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson

Lund: Ulla-Britta Lagerroth, Margareta Wirmark

Stockholm: Inge Jonsson, Kjell Espmark, Ulf Boëthius

Umeå: Sverker R. Ek

Uppsala: Bengt Landgren, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. AO, 752 37 Uppsala

Utgiven med understöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* bör vara maskinskrivna med dubbla radavstånd och eventuella noter skall vara samlade i slutet av uppsatsen. Titlar och citat bör vara väl kontrollerade. Observera att korrekturändringar inte kan göras mot manuskript.

ISBN 91-87666-08-01

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Fälths Tryckeri, Värnamo 1994

Erik Axel Karlfeldt och den italienska litteraturen

Av SVEN BJÖRKMAN

Erik Axel Karlfeldts intresse för Italien och italiensk litteratur har ofta framhållits, dock, som det vill synas, utan att ha blivit föremål för något närmare studium. Min avsikt är att försöka belysa några olika aspekter på detta ämne. Först uppmärksammas hur intresset för italienska författare manifesteras hos Karlfeldt i hans officiella roll som ledamot av och ständigt sekreterare i Svenska Akademien. Det blir särskilt tydligt i hans korrespondens med den i Italien verksamme akademibrodern Carl Bildt. Där diskuteras tänkbara italienska nobelpriskandidater och tecknas en bakgrund till Grazia Deleddas nobelpris 1927. Den bild som växer fram kompletteras bl.a. med uppgifter ur Svenska Akademiens expert- och priskommittéutlåtanden och citat ur svensk och italiensk press. I ett avslutande avsnitt studeras Karlfeldts personliga förhållande till Gabriele D'Annunzios diktning och de spår läsningen av detta verk kan ha avsatt i Karlfeldts eget författarskap.

Den »offentliga» delen av Karlfeldts litterära liv, smakdomarens och åsiktssammanjämkarens, har såtillvida varit den minst kända som de viktigaste vittnesbörden härom först legat dolda för insyn under den stipulerade femtioårsperioden och även sedan blivit föga uppmärksammade. Den avslutningsvis berörda delen, »privatsfären», varmed åsyftas skaldens egen skapande verksamhet och där verksamma influenser, är omedelbart tillgänglig för alla i hans dikt, men ändå till sist den mest outgrundliga.

★

Erik Axel Karlfeldt valdes in i Svenska Akademien 1904, efter Clas Theodor Odhner, och blev dess ständige sekreterare 1912, efter Carl David af Wirsén.¹ Han fick till följd av den centrala roll han på detta sätt kom att spela i Akademien fram till sin död 1931 en omfattande korrespon-

dens, varav delar finns bevarade i Svenska Akademiens arkiv.²

I detta arkiv ingår 17 brev från Karlfeldt till Carl Bildt (1850–1931), svensk envoyé i Rom under en följd av år, ledamot av Svenska Akademien från 1901 och utgivare av bl.a. *Anteckningar från Italien af en svensk diplomat*³ och *Christine de Suède et le cardinal Azzolino. Lettres inédites (1666–68)*.⁴ Från Bildt till Karlfeldt finns 23 brev. Brevväxlingen omspannar perioden 1914–1928. Att den inte är fullständig framgår såväl av innehållsliga anspelningar som av referenser till ej bevarade brev. Allmänt kan sägas att Karlfeldt synes vara den som gått strängast fram av de två när det gällt att sova inför eftervärlden, även om de bevarade breven från Bildt till Karlfeldt råkar vara något fler än de från Karlfeldt till Bildt.

Karlfeldt korresponderade också flitigt med vissa andra äldre akademibröder, som Esaias Tegnér d. y., och mera sporadiskt med exempelvis Harald Hjärne, Hans Hildebrand och Gottfrid Billing. Just kontakten med historiskt inriktade kolleger ur en tidigare generation verkar ha betytt mycket för Karlfeldt. Bland jämnåriga tycks främst Henrik Schück ha stått honom nära.

Karlfeldt intresserade sig naturligtvis särskilt just för valet av litterära nobelpristagare, och han växte snabbt in i rollen som smakdomare. Under 20-talet innehåller hans egna brev pessimistiska reflexioner om att antalet värdiga kandidater tyvärr stadigt minskar. En hel del namn passerar dock revy i Karlfeldt-breven. Namnen citeras öppet eller med initialer. Samma sak gäller f.ö. när inval till Akademien blir aktuella.

Det faktum att Bildt under sammanlagt nästan två decennier (1899–1902 och 1905–1920) var verksam i Rom som svensk diplomat och även därefter bodde kvar i den italienska huvudstaden tycks ha lett till att han och Karlfeldt

aldrig träffades. Brevet dem emellan har därför en ganska formell ton, samtidigt som Karlfeldt ofta i breven uttrycker sin önskan om ett möte med akademibrodern. Han verkar dock efter hand resignera på denna punkt. Karlfeldt gjorde visserligen flera resor till Italien, varav två under sina senare år, men hann endast vid det första tillfället så långt söderut som till Rom.⁵ Det är tydligt att han hyste särskilt varma känslor för just Italien, även om det måste sägas att han knappast var någon resenär. En typisk variation på det för Karlfeldt karakteristiska nord-syde-matemat är konstaterandet att ett enkelt och traditionellt julfirande i fädernas snöiga Leksand egentligen är att föredra framför mildvädret i det sköna Rom! Här inryms också en motsättning mellan Nordens natur och Söderns kultur. I ett brev till Henrik Schück skriver han: »Jag hastar nu att skåda nejderna kring det oakademiska Pungmakarbo, där inga skalder drillar utom lärkorna.»⁶ Ett ej bevarat brev till Bildt, avsant nyårsafton 1926, tycks också ha innehållit ett stänk av lokalpatriotism, ty Bildt tackar bara en vecka senare⁷ för

de vackra bilderna av [Karlfeldts] Dalahem. Nog är det litet kusligt med 30 gr. under noll, men det är väl bara, vill jag hoppas, någon undantagsdag. Mig skulle det skrämra, men som Ni talar om skidor och skridskor, förmodar jag att Ni känner det stärkande och uppiggande.

Bildt framstod i sin tur för Karlfeldt som en Akademiens »utpost på klassisk mark», uppenbarligen ett citat ur ett hyllningsbrev på sjuttioårsdagen från Karlfeldt, som Carl Bildt själv anför i sitt tack, med det anspråkslösa tillägget att han vore lycklig, om han verkligen kunde göra skäl för denna benämning.⁸ Ett par gånger säger Bildt att han nog borde avstå sin plats i Akademien just på grund av att han inte är bosatt i Sverige. »Men offret känns svårt.»⁹ Att återvända till hemlandet för gott är dock utslutet:

Efter mitt afskedstagande, som ej kan bli senare än 1920, då jag fyller 70 år, hoppas jag väl komma hem för somrarna, men att bo i Sverige om vintrarna skulle numera vara mig omöjligt. Jag ärsåledes en så godt som död kraft, och det enda hvarmed jag kan tjena är att något litet hålla mina medbröder förtrogna med hvad utlandet väntar af oss såsom förvaltare af Nobelpriset. Men ogärna ville jag äventyra att se min plats fyllas af ännu en »rättänkande» serafimer-riddare, överste kammarjunkare, politikus eller annan paradhäst.¹⁰

Det tycks tidigt ha blivit en regel att kandidatu-

rerna skulle förberedas under flera år. Det ter sig därför osannolikt att Karlfeldt i någon nämnvärd grad hunnit vara med och påverka valet av den förste italienare som fick ett litterärt nobelpris, alltså Giosuè Carducci, 1906. Karlfeldts egen uppfattning om Carducci framgår ej heller av breven.

En synpunkt på ämnet Carducci finner vi däremot redan 1903 i ett brev från Harald Hjärne till Carl Bildt: »Mot Carducci har jag ingenting att invända, om det vore möjligt att få hans namn igenom. Men att döma af hvad jag hört torde akademisterna i allmänhet anse, att han står på alldeles för god fot med hin onde.»¹¹ Emellertid visar sig Akademien beredd att överta med Carduccis »hedendom»: »hans Satan är 'egentligen en Lucifer', 'en härold för tankefrihet och kultur'». Bildt pläderar själv för Carducci med motiveringen att han »håller idealets fana uppe mot det leda släktet d'Annunzio och hans följe.»¹² Uttalandet har störst intresse i detta sammanhang på grund av den tidiga fingervisning det ger om hur en medlem av Svenska Akademien kunde uppfatta Gabriele D'Annunzio. Bildts negativa uppfattning om skalden kommer åter till synes i ett brev av den 6.7.1918, då han till Karlfeldt skickar en dikt som D'Annunzio låtit publicera för att fira »Amerikas frihetsdag»:

Något lämpligt substantiv för att beteckna denna kria kan jag ej finna. »Smörja» är väl ej nog akademiskt, men det ligger bra nära till hands. Frasmakeri från början till slut. – Jag skyndar mig att tillägga att militära vänner sagt mig att d'Annunzio verkligen utmärker sig som flygare-observatör. På den banan måste han ju gå uppåt. Som skald synes mig hans väg gå åt andra hållet.

I det sista bevarade brevet till Karlfeldt, som är det ovannämnda nyårsbrevet 1927¹³, ger Bildt sitt oförbehållsamma erkännande åt *diktaren* D'Annunzio. Han berättar att Schück lär befinna sig i Gardone, där han kan förmodas söka upp D'Annunzio. »I så fall blir han förmodligen intagen av honom. Man må tänka vad man vill om D'Annunzios karaktär, men han äger onekligen denna märkvärdiga kraft, som vi, i brist på svenskt ord, kalla 'charme'. Det har jag själv erfarit.» I samma brev utnämner Bildt D'Annunzio till »Italiens nu levande störste skald». Själv väljer han dock vid denna tidpunkt att stödja den som han anser vara nummer två, nämligen Cesare Pascarella.

Sedan brevkontakten med Karlfeldt inletts, driver Carl Bildt enträget ett önskemål om fler italienska pristagare. Han för fram en rad olika namn, som Karlfeldt kommenterar med en tydlig strävan till samförstånd. Karlfeldt poängterar också Italiens ställning som kulturellt moderland genom att ta fasta på de återkommande inviter till litterära åminnelsefester (firandet av Danteminnet i Ravenna 1921) och akademiska jubileer (universiteten i Neapel och Pavia, 700 resp. 1100 (!) år gamla) som når Svenska Akademien. Bildt ombeds delta som Akademiens representant. Det är i breven mycket tal om »en samling av svensk Dante-litteratur»¹⁴, som Bildt önskar överlämna vid festen i Ravenna. Karlfeldt tycks ha haft viss möda att finna ett tillräckligt antal lämpliga arbeten. Han nämner »Dantes verk på svenska»¹⁵ och »Visings lilla verk».¹⁶ Det senare är tydligen professor Johan Visings just till minnesåret 1921 utgivna skrift *Dante*. Karlfeldt var mån om att få böckerna inbundna i Sverige innan de avsändes (till undvikande av typografiska komplikationer när det gällde tryckningen av omslagstexten), varför saken kom att dra ut på tiden. Gåvan blev dock ganska ansevärd till formatet. Den 25.2 1922 skriver Bildt till Karlfeldt att han genom bibliotekarien vid Svenska Akademiens Nobelbibliotek, dr Carl Grönblad, fått veta att ett assurerat postpaket innehållande 14 band Dante-litteratur avsänts till honom. Då paketet ej avhörts, ber han Karlfeldt efterfråga det på posten i Stockholm.

Det blir efter hand allt mer angeläget även för Karlfeldt att ännu ett pris skall ges till en italiensk författare.¹⁷ Men han anser det egentligen viktigare att en representant för »den starka engelska litteraturen»¹⁸ uppmärksammas, närmare bestämt Hardy, som Karlfeldt känner varmt för och sätter framför Yeats. Kipling har enligt hans mening alltför länge förblivit den ende engelskspråkige nobelpristagaren. Även en rysk pristagare skulle Karlfeldt gärna se, t.ex. Gorkij.¹⁹ Han beklagar särskilt att Tolstoj aldrig hann få priset.²⁰ Den redan vid denna tid spridda uppfattningen att det var länder och kulturer som skulle premieras, snarare än individer, verkar alltså i viss mån bli bekräftad i dessa brev.

När det gäller Karlfeldts orientering i italiensk litteratur är det breven från Bildt som tycks ha gett de vägledande impulserna. Karlfeldt fin-

ner det »nyttigt för oss att ibland höra en upplyst röst ute från de vidare sfärerna».²¹ Två nobelprismominerade italienska författare avfärdas kallt av Bildt. Det gäller den på sin tid uppburna milanesiska skaldinnan Ada Negri (1870–1945), känd för sin sociala indignationsdiktning, och historikern Guglielmo Ferrero (1871–1942), författare till bl.a. det stora fembandsverket *Grandezza e decadenza di Roma*.²² Karlfeldt tackar för de goda råden och skriver: »Hvad Herr Baron meddelat mig om Ferrero, som i fjol kom rätt mycket på tal i sista stund, har avgjort stämt mig emot honom. Det vore synbarligen inget lyckligt grepp att vilja hedra Italien i hans person.»²³ Och vidare: »Negri har jag ingen svaghet för [...] och jag är mycket tacksam för att Baron lett mig till en, som jag tror, riktig uppfattning av skaldinnan Adas ställning i sitt lands litteratur.»²⁴

Man kan fråga sig vad det egentligen var som stötte de båda herrarna hos Ada Negri och Guglielmo Ferrero. Kanske var det för Negris del just moderniteten, accentueringen av storstadsmiljön. Detta var ämnen som pristagarinnan inspe Grazia Deledda uttryckligen tagit avstånd ifrån. Hos både Ferrero och Negri möter dessutom ett uttalat socialt och politiskt engagemang, som kunde verka utmanande. Negri utvecklades från socialistiska sympatier till att i vissa avseenden hylla Mussolini. Ferrero å sin sida var liberal och antifascist. Han lämnade år 1930 sitt hemland för att tillträda en professur i modern historia vid universitetet i Genève. Historikern Bildt kan också ha haft invändningar mot den vetenskapliga akribin i Ferreros skrifter. Det framgår av priskommitténs utlåtande 1923 att Ferrero på vissa håll uppfattades som en alltför populärvetenskapligt inriktad författare, vars egentliga kvaliteter låg i »stilens förtjänster och framför allt berättelsens livlighet, makt och glans».²⁵ Samtidigt fanns en rädsla att hamna utanför Akademiens egentliga uppgift och kompetensområde, som ju var att bedöma och belöna rent litterära insatser.

Den romerske dialektpoeten Cesare Pascarella (1858–1940) är ett namn som Bildt desto ivrigare engagerade sig för. Han föreslog honom också själv till nobelpriset. Karlfeldt skriver: »Pascarellas befogenhet till ett pris vill jag på intet sätt bestrida efter de tungt vägande vitsord därom jag av Eder erhållit. Men att döma av vad jag här hört, t.ex. av Schück, torde han icke f.n.

ha stora utsikter.»²⁶ Pascarella var i och för sig ingen obetydlig regionalförfattare, men hans insats står dock helt i skuggan av den store Giuseppe Gioacchino Belli, som under det tidiga 1800-talet gisslade romarnas snikenhet och dubbelmoral i över 2000 eleganta sonetter på *romanesco*. Idyllikern Pascarella saknar Bellis hetta och sociala udd; var det möjligen just detta som gjorde honom valbar i Bildts ögon?

I själva verket var det nog så att Bildt på många sätt företrädde en svunnen tids litterära och politiska ideal. Kjell Espmark konstaterar, apropå Henrik Schücks brevväxling med Bildt: »Dennes starka vittra intressen utkristalliseras dock inte i värderingar som är i förbund med eftervärldens. Grazia Deledda blir i hans ögon 'den räddande ängeln' undan 'undermåliga' kandidater som Yeats och Hardy».²⁷ Samtidigt bör man hålla i minnet att Bildt även var i stånd att plädera för »moderna» kandidater som Georg Brandes. I ett längre brev den 28.10 1917 raljerar han med (det i den kommande omröstningen segrande) förslaget att prisbelöna Karl Gjellerup och Henrik Pontoppidan:

Men om det nu är Danmark vi böra hedra, hvarför utesluta Georg Brandes? Han är dock utan jämförelse det största namnet på andra sidan Sundet. – Jo, läser jag hos Hjärne, »han kan ej sägas vara en författare af den idealitet, som överensstämmer med Nobelstadgarnas anda». Och jag läser vidare om den »rent intellektuella negativism, som utgör det övervägande draget» hos Brandes. Negativism är nödvändig hos en kritiker, liksom trädgårdsmästarens knif, som skär bort dåliga kvistar, behöfs för trädets spirande i helsa. Skulle en kritiker då icke kunna sägas verka i idealistisk riktning?

Här finns en påfallande samsyn med Henrik Schück, som i priskommittén 1920 pläderar just för Brandes: »att förneka honom 'idealitet', synes mig trångt, och man behöfver blott läsa Brandes' sista böcker om världskriget för att finna, huru varm han kan blifva för en ideal och på rätten grundad världsordning.»²⁸

Hur som helst föreslogs alltså både Negri, Ferrero och Pascarella till det litterära nobelpriset, Ferrero inte mindre än fyra gånger.²⁹ Men bara en enda italienare erhöll detta pris under Karlfeldts arton år som Akademiens sekreterare. Det var den sardiska författarinnan Grazia Deledda Madesani (1872–1936). Hon hade föreslagits så tidigt som 1913, men då ställts på tillväxt.³⁰ Därefter nominerades hon varje år fram till dess att hon slutligen tilldelades priset,

år 1927, med undantag av åren 1916 och 1919, alltså sammanlagt tolv gånger. Hennes namn återkommer som ett grundtema i flertalet av de brev där andra storheter passerar revy. Redan 1921 vågade Karlfeldt skriva till Bildt:

Jag tar för givet, att det ej skall dröja länge innan G.D. får Nobelpriset, då hon har två så vederhäftiga förespråkare som Baron själv och Schück och – så vidt jag försport – knappt mer än en avgjord vedersakare. Huruvida det kan ske i år, därom tillåter jag mig ej profetera.³¹

Allt tyder dock på att dragkampen i Akademien blev seg. I priskommittén förde Harald Hjärne pennan fram till 1921, året innan han gick bort. Hjärne ägnar Deledda tre välvilliga sidor redan i sitt utlåtande av 1913. Det är, skriver han, »antagligt, att hennes namn, om hon får lefva och verka, äfven framgent skall möta oss på vår förslagslista såsom ett af de mer och mer bemärkta och i betydelse tillväxande inom hennes fäderneslands litteratur». Under de följande åren svalnar Hjärnes entusiasm något, men han bibehåller ännu i sitt sista utlåtande en öppen attityd.

I kommittén ingick också Erik Axel Karlfeldt, Per Hallström, Henrik Schück och Anders Österling. Schück var riktigt nog en stark anhängare av idéen om ett pris till Grazia Deledda. Som Espmark påpekat är huvudargumentet för Schück hennes »plastiska åskådlighet».³² Den »avgjorde vedersakaren» var tvivelsutan den ledamot som fr.o.m. 1922 svarade för utformningen av kommittéutlåtandena, nämligen Per Hallström. I hans första utlåtande, av den 14.9 1922, heter det:

Grazia Deledda har, liksom under flera år förut, herr Schücks stöd. Vid föregående debatter om henne, ha motsatta meningar redan blivit nog kända; de gå i korthet ut på, att hennes ansenliga stilistiska konst icke motsvaras av tillräcklig halt i livsskildring och karaktärsteckning, framför allt icke av tillräcklig rikedom. Det ligger något enformigt och trångt i denna epik, som egentligen går ut på lyriska intryck, och något tröttsamt vidhållna och betonade intryck.

1924 har Hallströms kritiska inställning befästs:

Undertecknad och herr Österling bibehöllo sin motvilja gent emot kandidaturen, eftersom Deledda syntes dem endast i det rent stilistiska och i landskapskildringen äga större förtjänster, medan hennes komposition och människoframställning vore enformiga och matta, och hennes fantasi fattig. Icke minst i hennes nya, synnerligen intresselösa bok: *La Danza della Collana*, voro dessa brister starkt framträdande. En utmärkelse åt Deledda tycktes dem desto mindre

lämplig, som hon redan i landsmannen Ferrero otvivelaktigt hade en överman på årets lista i de för en berättare väsentligaste litterära gåvor.

Det är märkligt att se hur Schück i ett särskilt yttrande tvärtemot Hallström finner att Deledas arbeten präglas av en föredömlig knapphet i uttrycket: »Grazia Deledda [...] upprepar icke sig själf, utan är klassiskt enkel.» Schück anser sig också »denna gång [ha] fått åtminstone ett halft understöd af Akademiens sekreterare».

Hallström, Karlfeldt och Österling enades 1924 om att föreslå polacken Wladyslaw Reymont, som också fick priset, medan Schück reserverade sig till förmån för Deledda. Karlfeldt garderade sig genom att säga sig vilja ge Deledda priset, om Reymont ej valdes. Så sent som i 1925 års utlåtande stod Deledas stjärna dock så lågt att själve förslagsställaren, Henrik Schück, sviktade:

Upprepade gånger ha Kommitterade splittrat sig i fråga om detta förslag, som hr. Schück vanligen ensam förordat. I år uttalade hr. Schück sin tvekan om en prisutdelning till Deledda, emedan hennes senare produktion alls icke i värde kan jämföras med den tidigare, nu rätt långt tillbaka liggande.

Med åren utkristalliseras alltmer en praxis i Svenska Akademien att belöna enskilda verk snarare än samlade författarskap, emedan detta anses vara det rätta sättet att tolka testators föreskrifter. Räddningen för Grazia Deledda blev därför romanen *La fuga in Egitto*, utgiven 1925, som fick ett ytterst välvilligt mottagande.³³

Ensam eller tillsammans med en eller flera italienare hade Carl Bildt stått för åtta nomineringar av Deledda, avgivna åren 1914–1924. 1925 och 1927 föreslogs hon av Henrik Schück.³⁴ Ej mindre än nio sakkunnigutlåtanden om hennes författarskap hade utarbetats, under loppet av perioden 1913–1927, av Svenska Akademiens litteräre expert, publicisten och översättaren Karl August Hagberg. När Grazia Deledda år 1927 äntligen utsågs till mottagare av 1926 års pris rörde det sig alltså om ett länge och grundligt förberett val. Utgången tycks inte i första hand böra tillskrivas Karlfeldt, trots den positiva tonen i breven till Bildt, utan Schück, Bildts »bundsfrövant genom flera år i lanseringen av Deledda».³⁵ 1920 hade Henrik Schück exempelvis talat inte bara för Brandes utan också för Deledda, mot den segrande kommittémajoritetens kandidat Knut Hamsun. Karlfeldt hade däremot under en följd av år kämpat för ett pris

till Thomas Hardy, och det var först när Deledda verkligen såg ut att ha samlat en segerviss majoritet och Hallström själv sträckt vapen inför denna som Karlfeldt gav upp sina reservationer och med instämmande av Schück och Österling formulerade prisförslaget 1927:

I de anmärkningar mot Grazia Deledas författarskap, som framställts av hr Hallström, kan jag till stor del instämma. Hennes verk torde ofta brista i det episkt konstnärliga; hennes romaner, i synnerhet de som tillhöra hennes senare produktion, sakna ofta nog en fast och enhetlig plan, de förra sig i episoder och sluta ibland omotiverat och godtyckligt. Hennes senaste bok, *La fuga in Egitto*, synes mig emellertid låta hennes bästa egenskaper vackert framträda: hennes ideella uppfattning av livet och dess sedliga problem, hennes medkänsla för de lidande, hennes fina psykologi, som förmår att gripande framställa själens rörelser, de små som de stora. Härtill kommer hennes som alltid mjuka och harmoniska stil och en skildringsförmåga, som är målande utan överdrift och poetisk utan svulst.

Karlfeldt slutar med att poängtera att han finner Deledas senare författarskap intressantare än det för vilket hon först blev berömd, skildringen av Sardinien folkliv och natur. Som läsare gör man lätt reflektionen att det i denna hennes utveckling från vad vi numera kallar regionalism till en mera »förfinad och fördjupad» diktning låg ett slags parallell till hans egen diktarbana.

Breven till Bildt antyder att Karlfeldt, liksom Schück, haft en särskild dragning till veristiskt präglade folklivsberättelser av den art som Grazia Deledda odlade. Det är uppenbart att denna genre åtnjöt särskild respektabilitet i akademikretsarna. Frédéric Mistral mera sentimentala provensalska motsvarigheter hade ju också vunnit Akademiens gillande, så tidigt som 1904.³⁶ Den gången uppehöll sig Carl David af Wirsén i sitt högtidstal utförligt vid landskapet Provence som ett naturskönt skaldeparadis, präglat av poetiska återklanger från trubadurtiden. 23 år senare, då Grazia Deledda hämtar sitt pris, dröjer Henrik Schück lika värtaligt inför det sardiska landskapets »vildsköna» karaktär. »Mörka skogar, rosenfärgade eller violettskiftande bergkammar, snöglänsande toppar inrama trakten.»³⁷

Landskapsskildringen djupnar hos de båda latinska författarna till en naturmystik som mötte kraftigt gensvar hos de nordiska smakdomarna.³⁸ Det färgstarka yttre landskapet blir en exponent för mäktiga lidelser av erotisk eller religiös natur. Grazia Deledda gjorde i sina senare

arbeten försök att vidga sina litterära domäner utanför hemlandskapet Sardinien, men efter världens bedömning har i regel varit att hennes inspiration då mattades, och att stilen förlorade sin ursprungliga spänst. Karlfeldt kände kanske detsamma, då han beträffande denna del av hennes produktion övergick till att tala om romanernas psykologiska kvalitéer: »Jag har funnit behag även i flera av hennes senare verk, som icke röra sig på sardisk mark. Hon är ofta själfull, fin och trovärdig i sina skildringar från kvinnohjärtats universella domäner.»³⁹

När Grazia Deledda till sist får sitt pris verkar det dock som om den förut så ivrige förslagsställaren Bildt hunnit ångra sig. Karlfeldt skriver:

Grazia Deledda fick alltså sitt Nobelpris. Hon kunde ju önska att det skett förr. Jag ser att Baron själv nu icke kan vara helt glad åt saken. Emellertid lyckönskar jag till ett resultat av strävandet att se Italiens litteratur erkänd av vår Akademi. Med denna synpunkt kunna vi glädjas gemensamt åt valet.⁴⁰

Karlfeldt övergår sedan till att instruera Bildt om formerna för prisets överlämnande, mottagandet i Stockholm, en eventuell visit hos kungen m.m.⁴¹

Vad var anledningen till Bildts sent påkomna dubier? Det framgår av hans ovan citerade, sista bevarade brev till Karlfeldt⁴² – liksom av ett av Karlfeldts ovan citerade brev till Bildt⁴³ – att Bildts sympatier, när vi hunnit till året 1927, i avsevärd grad flyttats över på Cesare Pascarella. Men en del av svaret står möjligen också att finna i det faktum att Deledda nu även framstod som en politisk person, sedan ryktet spritt sig att Mussolini själv på diplomatisk väg fört fram hennes kandidatur.⁴⁴ Därtill kom några oför-siktiga uttalanden av Deledda till stöd för Mussolini och fascismen. När hon vid ankomsten till Stockholm försöker släta över dessa, gör hon snarast saken värre.⁴⁵

Det nyss citerade referatet av Schücks tal vid Nobelfesten, återgivet i tidningen *Social-Demokraten*, åtföljs där av en artikel hållen i en stundtals rätt raljant ton, som nog skall uppfattas mot bakgrund av den ideologiska kritik av valet av nobelpristagare i litteratur som denna tidning också framfört. Schück åstadkom, enligt referenten, särskild munterhet genom att skildra den sardiska befolkningens

syn på banditlivet, i vilket man där nere icke ser ett brott, utan ett helt naturligt sätt att utveckla sina inneboende krafter – ett slags härdande och stärkan-

de sport. Blir en bandit häktad, säger man att han råkat ut för en 'disgrazia' (en olycka). Hämnemordet är en handling som åtnjuter allmän aktning, och man känner blott en lag: respekt för den mänskliga styrkan och förakt för den sociala rättvisan. Efter denna presentation av författarinnans barndomsmiljö funno de närvarande antagligen ej längre något förvånande i hennes öppet erkända beundran för fascismen och Mussolini.⁴⁶

En karikatyr visar den långe och magre Gustaf V överräckande priset till den småväxta och något kraftiga Grazia Deledda.

Det saknades [...] inte ett drag av komik varken i hennes apparition eller i den i talet givna karakteristiken eller i hennes naiva, till en intervjuare lämnade förklaring, att hon 'länge väntat på att få Nobelpriset'. Men naiviteten är ju bara en sida i hennes omedelbara, enkelt storslagna konst, och totalintrycket blev sympatiskt och smått rörande.⁴⁷

I *Dagens Nyheter* skrev Torsten Fogelqvist, välavvägt och påfallande initierat, om valet av Deledda. Liksom Kjell Strömberg⁴⁸ räknar han upp en lång rad namn som han finner tyngre vägande än hennes, varibland Gorki, Thomas Mann, Jules Romains, Galsworthy, H.G. Wells, Chesterton, Sinclair Lewis, Theodore Dreiser, Sigrid Undset och Olav Duun. Han drar också en lans för Guglielmo Ferrero och Cesare Pascarella. Det finns anledning tro att han för Karlfeldts egen talan – den Karlfeldt han inom få år skulle komma att efterträda i Akademien – när han fortsätter:

Man kan visserligen vara belåten med, att akademien icke fallit undan för den inskränkt nationalistiska italienska smaken och lagerkransat den patetiska kolorurmässiga bravuren i smörsopran och hjältetenor med stora litterära gester och finter, att det t.ex. icke blev en Gabriele d'Annunzio eller en Ada Negri, som hugnades med utmärkelsen. Men man frågar sig, hur det är möjligt att kunna gå förbi Guglielmo Ferrero, en man med världshistoriska perspektiv och europeiskt inflytande, en av samtidens mest värtaliga och reflektiva andar. Det lär finnas ett svar. Man lär av åtskilliga skäl ha bestämt sig för att begränsa Nobelprisets räjong till den utpräglad skönlitterära genren för att slippa ta sig vatten över huvudet eller råka ut för malheur av samma art som Eykenhistorien.⁴⁹

Var stod Karlfeldt själv? Var han så nöjd med valet av Deledda som han ställer sig i sitt av priskommittén antagna yttrande? Egentligen tycks det ha lämnat honom rätt oberörd. Kanske grämde det honom att tiden tycktes ha sprungit ifrån hennes länge förberedda kandidatur, när hon nu ändå till sist fick priset, samtidigt som han kände sig moraliskt förpliktad att för-

tiga sådana känslor gentemot Bildt.

I politiskt avseende har Karlfeldt i varje fall just vid denna tid försökt göra sin inställning tydlig, bl.a. med en anspelning i dikten »Ungdom», publicerad i *Hösthorn* samma år:

Du plockar kvickt ut röret i kloaken
en vals från Wien och en bombasm från Rom.
All världens missljud svävar över taken
i denna rymd som troddes stum och tom.

Med »röret i kloaken» avses, som Staffan Björck visat, avloppsledningen, som på 20-talet ofta fick tjänstgöra både som jordledning och antenn till radiomottagaren. Wienervalsen skall väl här tolkas som en politisk skröna, och den romerska bombasmen för tankarna till Mussolinis dånande stämma.⁵⁰

Grazia Deleddas egen tacksamhet mot Karlfeldt fick ett vackert uttryck i den minnesruna hon författade för *Il Corriere della Sera*.⁵¹ Hon berättar om deras möte på Stockholms central, hans öppna men lätt maliciösa leende, känslan av samhörighet med denne landsbygdens son. Han talade med henne om sin enkelt inredda men naturskönt belägna gård Sångs i Dalarna, och på hennes enträgna böner läste han till sist »Intet är som väntanstider» ur *Fridolins visor* för henne. Deledda tolkar dikten till italiensk prosa.⁵² Hon återger vidare ett långt citat ur boken *Svezia e Svedesi*,⁵³ författad av Venanzio di Varano, som själv en vecka senare skrev om sina minnen och intryck av skalden och hans verk i *L'Italia letteraria*.⁵⁴

Eftervärldens dom över Grazia Deleddas författarskap har varit sträng. Få känner hennes namn och ännu färre läser hennes verk. Bland dem som försökt ge henne en äreräddning finns Per Erik Wahlund, som i essän »Återblick på Grazia Deledda»⁵⁵ framhåller »karaktären av ödesdrama som ger obestriddlig storhet åt hennes främsta romaner».⁵⁶ Wahlund menar med rätta att bättre, modernare svenska översättningar behövs för att göra henne rättvisa och summerar:

Numera torde kritiken vara ense om att hennes mög-naste verk kommer att uthärda framtidens rannsaka-nde blick, och att hon under alla omständigheter – liksom hennes inspiratör Giovanni Verga lyckades göra med Sicilien – placerat sitt insulära ursprung på den litterära världskartan.⁵⁷

★

Den av Torsten Fogelqvist så vältaligt fördömde diktaren Gabriele D'Annunzio (1863–1938) var

på sin tid en välkänd gestalt inom politikens värld men också en av de största språkonstnärer Italien ägt. Han blev tidigt berömd genom tidstypiskt naturalistiska romaner som *Il piacere* (1889) och *L'innocente* (1892), översatta till svenska under titlarna *Njutningslysten* (1902) respektive *Oäkta* (1902) – den senare titeln i en ny upplaga (1914) ändrad till det mot originalet bättre svarande *Den oskyldige*. Särskild uppmärksamhet väckte den självbiografiska *Il fuoco* (1900; i svensk översättning *Elden*, 1901), närmast att likna vid en skandalsuccé. Berättargreppet är utpräglat visuellt, miljöerna skildras med stark lokalfärg, och ämnesvalet är präglad av erotisk besatthet och dödsfascination. Det mäktiga lyriska verket *Laudi del cielo, del mare, della terra e degli eroi*⁵⁸ torde vara hans mest betydelsefulla litterära insats. Efter hand som D'Annunzios politiska engagemang växte till spektakulära dimensioner och bl.a. ledde till den av honom anförda ockupationen av Fiume 1919 och Mussolinis utnämning av skalden till furste av Montenevoso 1924, förefaller intresset för hans författarskap ha minskat i vårt land. D'Annunzio omtalas ej i Karlfeldts brev till Bildt, och något förslag om ett nobelpris i litteratur väcktes aldrig för hans del.⁵⁹

Det kan emellertid vara av intresse att konstatera att Karlfeldt i andra sammanhang vid åtminstone ett par tillfällen nämner Gabriele D'Annunzios namn. Jag tänker då först på essän om Henry James, »en rapport från juni 1911 till Svenska akademien inför utdelandet av det årets nobelpris i litteratur».⁶⁰ Karlfeldt säger där om James att »hans skildring af Venedig i sol och oväder [är] här ny, intensivare, mera mättad än förut, nästan påminnande om 'il fuoco' i d'Annunzios visioner af lagunernas stad». På ett annat ställe, nämligen i Karlfeldts »Oration till skalden och kompaner», daterad »Sjugare sensommaren 1930» och publicerad i *Dagens Nyheter*s julnummer 1930, förekommer en helt annan typ av anspelning. Författaren gör ett snabbt utfall mot »d'Annunzio, vilken jag avskyr».⁶¹ Det tycks finnas anledning anta att Karlfeldt ganska väl känt till en skald som han på detta sätt ömsom indirekt lovordar, ömsom skarpt fördömer.

Svenska Akademien var från början bunden av Alfred Nobels lite gåtfulla formulering om att priset skulle gå till de diktare som presterat »det utmärktaste i idealisk rigtning». Carl David af

Wirsén hade bidragit med sin egen snäva tolkning av föreskriften, i moralisk-etisk riktning. Det bör betonas att Karlfeldt som smakdomare stod fri från bigotta hänsyn, men den officiella rollen som Akademiens sekreterare och tidens kvardröjande viktorianska anda vägde ändå tungt i hans ställningstaganden. Amoralisten D'Annunzio kunde han på sin höjd öppet apostrofera som stads- och landskapsskildrare.

Det intressanta i sammanhanget är ju emellertid att vi i Karlfeldts diktning möter många uttryck för samma erotisk-religiösa inspiration som den som talar ur D'Annunzios verk. Jag finner Karlfeldts affektladdade avståndstagande från D'Annunzio särskilt anmärkningsvärt, då jag tycker mig se att han tagit direkta intryck av just denne diktare i en av sina mest kända och centrala dikter, nämligen »Höstpsalm», i den nyss återopade samlingen *Hösthorn*. De första stroforna i Karlfeldts dikt lyder:

Jag såg en rosenbuske, stänkt med blod,
jag såg ett rep som gnagt en tiggarländ,
och jag gick dädan, kvalmig i mitt mod
av dödbenskult och murken munklegend.
Ut, ut i ljuset mellan Umbriens kullar,
där höstens hav i bruna vågor rullar
och oxar, böjda under breda horn,
på hvita vägar släpa lass av korn.

Det går en man bredvid mig. Är det Frans,
den fattige hvars håla jag besökt?
Nej, han är mer, ty dagens hela glans
står som en gloria kring hans panna krökt.
»Quo vadis?» Frågan darrar i mitt sinne.
Hvart skall jag gå, då aftonen är inne?
Schnabbt stiger natten upp som sot ur brand,
och jag är ensam i ett okänt land.

Den dikt som för mig, trots fundamentala olikheter, står som en trolig inspirationskälla till den ovan citerade är sonetten »Assisi» av Gabriele D'Annunzio. Den ingår i det ovan nämnda verket *Laudi*, tredje delen av andra bandet, som är boken om Elettra, sviten »Canti della ricordanza e dell'aspettazione», med underrubriken »Le città del silenzio». Denna dikt lyder i sin tur:

Assisi, nella tua pace profonda
l'anima sempre intesa alle sue mire
non s'allentò; ma sol si finse l'ire
del Tescio quando il greto aspro s'inonda.

Torcesi la riviera sitibonda
che è bianca del furor del suo sitire.
Come fiamme anelanti di salire,
sorgon gli ulivi dalla torta sponda.

A lungo biancheggiar vidi, nel fresco
fiato della preghiera vesperale,
le tortuosità desiderose.

Anche vidi la carne di Francesco,
affocata dal demone carnale,
sanguinar su le spine delle rose.⁶²

Klosterstaden Assisi är den ort till vilken de båda dikternas i yttre mening lokaliseras, även om Karlfeldt bara i vaga ordalag talar om sitt »Umbrien, skuggans land». Men det rör sig i bägge fallen främst om en symbol för ett inre landskap, ett själstillstånd med drag av både kristen mystik och världslig exaltation.

Motivet har av Karlfeldt på ett för honom karakteristiskt sätt behandlats med luthersk distans (den självspåkande munken som offer för en sjuklig avart av fromhet) men också med utnyttjande av katarsisfunktionen i det ljusa franciskanska landskapet. Grundtonen förblir hos Karlfeldt kristen, även om det här är den moderne, skeptiske sökaren som kommer till tals. En i kyrkligt intresserade kretsar mycket läst bok var vid denna tid den elsassiske reformerte teologen Paul Sabatiers Franciskusmonografi, *Vie de Saint François d'Assise*⁶³, ett även i litterärt avseende förtjänstfullt arbete⁶⁴, som snabbt (1895) översattes till svenska och vars popularitet (38 upplagor fram till 1912) kan ses som en indikator på tidens ekumeniska intresse. Något av den på samma gång inlevelsefulla och lätt romantiserade tonen i detta verk finns också i Karlfeldts uppfattning om det italienska helgonet. Men här möter vi framför allt en personlig problematik: dikten talar om försoning, men mot en bakgrund av uthärdade stormar.

D'Annunzios dikt beskriver ett helt annat Assisi, där floden Tescio bara markeras av en uttorkad bädd, törstande som en frustrerad älskare. Olivträden sträcker likt syndarna i Dantes helvete sina vädjande armar mot en obarmhärtig himmel. Vi möter också en annan Franciskus, som mera för tankarna till den av köttets frestelser hårt hemsökte eremiten Antonius än, som fallet är hos Karlfeldt, till den förklarade Kristus. Det umbriska landskapet associeras inte med Emmausvandringens pastorala aftonland utan för snarare tankarna till Dantes brinnande Inferno. De kristna förtecknen finns kvar, men mest som en förevändning för att skildra sinnen uppgående i en förtärande passion.

Den gemensamma upplevelse som de båda diktarna griper tillbaka på är ett besök vid kyrkan Santa Maria degli Angeli i Assisi, där man ända fram till vår tid utpekat en rosenbuske, på vilken helgonet sägs ha rullat sig för att motstå en frestelse genom att plåga och förödmjuka sin kropp. Rosen skall från denna stund ha slutat att bära törnen.⁶⁵ I ett av kyrkans kapell finns också en bildframställning av detta av legenden omhuldade motiv, utförd på 1500-talet av målaren Tiberio d'Assisi. På samma sätt visas i sankt Franciskus egen åminnelsekyrka dennes mantel och tigarrep, vilket senare ju också omnämns av Karlfeldt. D'Annunzio har berättat om dessa intryck i det självbiografiska prosaverket *Le faville del maglio*.⁶⁶ Karlfeldt gjorde sitt besök »i den heliga Franciskus' grotta och inför helgonets tillbedda relik» i sällskap med en katolsk präst, med vilken han förde teologiska diskussioner.⁶⁷

Eftersom båda skalderna skapat sina dikter utifrån egna iakttagelser på ort och ställe kan det förstås inte uteslutas att Karlfeldt varit ovetande om D'Annunzios dikt. De bägge dikterna gestalter också så vitt skilda inre världar att en djupare jämförelse knappast är möjlig. Vad jag velat peka på är vissa påfallande likheter i fråga om ordval och bildspråk, som trots allt talar för ett samband mellan »Assisi» och »Höstpsalm». Ett avsnitt av den äldre dikten bildar så att säga »intertext» till några versrader i den yngre. Mot Karlfeldts tvåfaldiga »Jag såg» står sålunda D'Annunzios anaforiskt upprepade »vidi». »Rosenbuske[n] stänkt med blod» och den senare i dikten, i dess fjärde strof, förekommande »törnroskrans[en]», en av den okände mästarens inkarnationsformer, har sin motsvarighet i »Franciskus kropp [...] blödande av rosornas törnen». Det mystiska mötet med denne okände, i »Höstpsalm» upplevt ömsom som »vision», ömsom som »andedräkt», har ingen förebild hos D'Annunzio, men där finns i stället den personifierade helgonstaden, med fotografisk skärpa fångad i en bild av öververklig stillhet, och den »aftonbönens svala andedräkt» som svalkar de förbrända grenarna.

Karlfeldt har även i andra sammanhang skapat poesi av samma glödande intensitet som D'Annunzio. Jag tänker då särskilt på en efterskördsdikt som »Vallfärd», tryckt 1930 i kalendern *Vintergatan*.⁶⁸ Här skildras erotisk utsatthet och mystisk hängivelse med en koncentre-

rad knapphet i uttrycket och en skärpa i tonen som tål en jämförelse med den italienske mästaren. Däremot saknas hos den svenske skalden det drag av blasfemi som är närvarande även i D'Annunzios skiraste omgestaltningar av de religiösa motiven.

Om ett andligt släktskap i vidare mening handlar det när man finner att det hos D'Annunzio så grundläggande eldmotivet – jämför den av Karlfeldt i citatet ovan återopade romanen *Il fuoco* och i den aktuella dikten rikedomens på ord som »torcesi» (»vrider sig»), »fiamme» (»lågor») och »affocata» (»förbränd») – också har sin väldokumenterade motsvarighet hos Karlfeldt. Peter Hallberg, som grundligt utrett detta tema hos den svenske diktaren, skriver: »Ständigt möter man i hans poesi en vokabulär av *brand, eld, glöd* o.s.v. som bild för känslolivets högspänning.»⁶⁹

Jag tror att Karlfeldt kan ha funnit det svårt att tillstå en poetisk valfrändskap, som inte motsvarades av någon mänsklig eller åsiktsmässig sympati från hans sida (de båda skalderna hade ju heller aldrig träffats) och inte heller var förenlig med den yttre anständighetens krav.

Vi måste därför konstatera att Mussolinianhängaren D'Annunzio sannolikt var otänkbar för nobelpriset, oavsett dennes lyriska kvalitéer och trots Karlfeldts allmänna strävan att finna italienska kandidater. Den italienare som verkligen utsågs, regionalisten och veristen Grazia Deledda, blev visserligen också hon, som vi sett, en politiskt kontroversiell person. Att hon fick priset uppfattades följdriktigt av vissa bedömare som en eftergift för den italienske diktatorn. Hon uppges ju också själv ha gjort uttalanden till stöd för den fascistiska rörelsen. Den bärande tonen i hennes verk är dock inte av politisk utan snarare av moralisk art. Det är sedan en annan sak att kvalitén på hennes litterära insats också i hög grad ifrågasatts av en senare tids bedömare.⁷⁰

Om D'Annunzio inkarnerar en oansvarigt estetisk livshållning, har Deledda ofta sagts företräda en etisk. Litteraturhistorikern och kritikern G. Titta Rosa skrev 1937:

Da quei lontani inizi erano poste le qualità essenziali, d'ordine morale, della sua arte, che poi assumeranno via via, attraverso un'attività costante e metodica per più d'un ventennio, espressione artistica.⁷¹

Titta Rosa ser ett samband mellan personlighet

och stil och anser sig därmed kunna definiera den grundläggande skillnaden mellan de båda författarna:

Basta infatti confrontare [...] una pagina di *Anime oneste* a una pagina del *Piacere* dannunziano per sentirne subito l'enorme differenza; e non solo nel lessico, nel modo d'atteggiar la frase e nel legare le clausole d'un periodo, ma – ciò che piú conta – nel modo d'intuire un sentimento, nel cogliere l'intimo d'un carattere.⁷²

Skillnaden i såväl karaktär som stil var utan tvivel betydande. Men den bondetrygga, tillbakablickande Grazia Deledda, som i viss mening svarade mot Karlfeldts officiella diktarjag, och den lidelsefulle orosanden Gabriele D'Annunzio, vars poesi tycks ha slagit an vissa djupare, hemligare strängar hos honom, har båda genom sina verk gett näring åt den svenske skaldens längtan till Italien.

NOTER

¹ En grundlig historik över och analys av Karlfeldts roll som akademiledamot och -sekreterare erbjuder Torgny T. Segerstedts *Svenska Akademien i sin samtid*, III, Göteborg 1992. Segerstedt framhåller bl.a. Karlfeldts höga uppskattning av Wirsén. Han delade sin föregångares värdekonserverism och upplevde »Wirsén som en kraftnatur och samtidigt som en vek och känslig poet» (s. 180), en dubbelhet som också var Karlfeldts egen. Förändringarna i Akademiens inre och yttre arbete blev därför inte så djupgående som man kanske kunnat tro. Karlfeldt ledde, säger Segerstedt, Akademien mindre diktatoriskt, men utan att egentligen bryta med traditionerna (jfr s. 53). Se också Segerstedts uppsats »Karlfeldts världsbild», *Vägvisare för Karlfeldt*, Karlfeldtsamfundets skriftserie, 22, Malung 1990, ss. 156–167, tidigare framförd som föredrag vid Karlfeldtsamfundets vintermöte 1989.

² Svenska Akademiens sekretariat har välvilligt låtit mig ta del av dessa brev, liksom av nedan åberopade priskommitté- och sakkunnigutlåtanden.

³ Stockholm 1896.

⁴ Avec une introduction et des notes. Paris 1899.

⁵ En första större utlandsresa år 1901, finansierad med ett beskowskt resestipendium, förde honom till Neapel, Pompeji och Capri. 1924 och 1928 besökte han ånyo Italien. Se Jöran Mjöberg, *I Fridolins spår*, Stockholm 1945, ss. XVII och XXIV. Om resan 1924 skriver Karlfeldt till Bildt: »Av mitt bebadade besök i Rom i våras och min uttalade avsikt att därvid söka tillfälle att få uppvakta Herr Baron vardt det tyvärr intet. Efter några veckors vistelse i Norditalien fann jag mig nödgad att åter vända kosan hemåt.» (1.11 1924) Från resan 1928 återberättas några episoder i Florens i Gerda Boëthius uppsats »Tankar och löjen sväva», i *Hågkomster och livsinttryck av svenska män och kvinnor*, 12, Uppsala 1931, ss. 96–107. Uppsatsen

har särskilt intresse genom att den ger belägg för Karlfeldts goda muntliga behärskning av italienska språket: »Karlfeldt talade sin vackra, sirliga italienska med en grandezza och brio, som imponerade oerhört på både värd och kypare. Det klingade, när han gav order om lantligt bröd och vin och 'bel paese', som om han ordnat en fest i en riddarsal.» (s. 100) En av Karlfeldts minnestecknare lär f.ö. enligt vad professor Karl-Gustaf Hildebrand skriver till mig (20.9 1993), ha uppgett att Karlfeldt »vid Grazia Deleddas besök konverserade henne på flytande italienska, men italienska av så fint och akademiskt slag att hon bara med svårighet kunde följa med.» »Det kan ju», tillägger Hildebrand, »vara en gjord historia, utgående från att somliga förundrades över hennes upphöjelse och tyckte hon var i folkligaste laget.»

⁶ 18.4 1916.

⁷ 8.1 1927.

⁸ 4.4 1920.

⁹ 8.12 1914.

¹⁰ 10.6 1918.

¹¹ 26.12 1903.

¹² Brev till Wirsén 12.11 1904. Citaten ur detta brev återges efter Kjell Espmark, *Det litterära Nobelpriset*, Stockholm 1986, s. 180, not 18.

¹³ Jfr not 7.

¹⁴ 8.7 1921.

¹⁵ Odaterat.

¹⁶ 24.10 1921.

¹⁷ Genom Karlfeldts brorsondotter Carin von Sydow och Ingegerd Fries, som för Karlfeldtsamfundets räkning utarbetat ett kartotek över skaldens egen boksamling, sådan den förelåg vid Gerda Karlfeldts bortgång (jfr Ingegerd Fries uppsats »Böckerna på Sångs», *Karlfeldt-Bladet* nr 12, 12.10 1977), har jag fått veta att följande italienska arbeten ingick i hans samling: Arrigo Boitos libretto till hans egen opera *Nero (Nerone)*, översatt av Ane Randel, Stockholm 1926 (uppförd i Milano 1924), Grazia Deledda, *Il vecchio e i fanciulli*, Milano 1928, och två skrifter författade av Giulio Ricci (senare verksam som översättare till italienska av Heidenstams poesi), *Parvula...*, Castello 1909, och *Il melograno*, Prato 1913. Därjämte fanns en fransk antologi över italiensk lyrik, redigerad och översatt av Lionello Fiumi och Armand Henneuse. Alla de hittills nämnda arbetena var dedikationsexemplar. Dessutom finns förtecknade, av G.B. Gattuso di Brancaccio, *Un giorno di riposo*, Saggio popolare, Milano 1888, och *Il sogno d'un pazzo*, Romanzo originale italiano, Giarre 1911, samt, av den vid denna tid mycket uppskattade Guido da Verona (1881–1939), *Lettera d'amore alle sartine d'Italia*, Milano 1926 (1924). Guido da Verona (pseudonym för Guido Verona) tillhörde Gabriele D'Annunzios skola av estetiserande sensualister, som under stilistiskt ofta överspända former sökte efterlikna mästarens erotiska libertinism.

¹⁸ 13.10 1923.

¹⁹ 14.6 1928.

²⁰ »Jag har på senaste tiden kommit att omläsa Tolstoi. Synd att vi aldrig fingo honom med, ty en härlig skildrare är han, hvad man sedan må säga om hans åskådning i sociala och religiösa ting. Mot bakgrun-

den av hans stora gestalt ter sig en Gorki rätt obetydlig – även som Nobelkandidat.» (17.4 1925)

²¹ 13.10 1923. Jfr not 18.

²² Milano 1902–1907; sv. övers. *Rom, dess storhet och förfall*, Stockholm 1921–1924.

²³ 23.1 1925.

²⁴ 19.9 1927.

²⁵ Utlåtandet är signerat Per Hallström. Denne var dock, liksom f.ö. Anders Österling, i grunden positivt inställd till förslaget om nobelpris till Guglielmo Ferrero.

²⁶ 19.9 1927. Jfr not 24.

²⁷ K. Espmark, *op. cit.*, s. 184, not 8. Espmark citerar ett brev från Bildt till Schück, daterat 1.10 1923.

²⁸ Citerat efter K. Espmark, *op. cit.*, s. 47.

²⁹ Ada Negri nominerades till nobelpriset 1926 av Michele Scherillo, professor i italiensk litteratur vid universitetet i Milano, m.fl. Förslaget förnyades påföljande år av Scherillo, G.A. Borgese, professor i estetik, Giuseppe Gallavresi, professor i historia vid universitetet i Milano, och Vittorio Rossi, professor i italiensk litteratur vid universitetet i Rom. De båda sakkunnigutlåtandena skrevs av K.A. Hagberg. 1927 skriver han: »Om Deledda har sin styrka i sin episka berättarkonst och sin på omfattande människokänedom byggda själsanalys, så har den starkt subjektivt betonade Ada Negri fångat sina landsmäns öron med sin flammande temperamentsfulla diktning, som först drog i härnad mot samhällsörättsvisorna och besjög arbetet och de senaste åren efter en lång period av poetisk alstring utmynnat i hänfödda dikter, fyllda av sol, kärlek och rosendoft.»

Guglielmo Ferrero nominerades 1923 av ett antal italienska, schweiziska och brasilianska historiker och akademiledamöter, av de franska akademiledamöterna Paul Bourget, Anatole France och Gabriel Hanotaux, av professor E.T. Cheyney i Philadelphia och professor H. Pirenne i Gent samt av ärkebiskop Nathan Söderblom. 1924 återkom de italienska och schweiziska förslagssignatärerna, 1927 för tredje gången Gaetano Mosca, ledamot av Kungl. Akademien i Turin, som även stått som första namn de båda föregående gångerna. Torsten Fogelqvist föreslog 1933 att priset skulle gå antingen till Guglielmo Ferrero eller till José Ortega y Gasset eller också delas mellan dem. Henrik Schück skrev fyra utlåtanden åren 1923–1927.

Cesare Pascarella föreslogs 1927 av Giovanni Gentile, professor i filosofi i Rom, samt av Paolo Boselli och Pompeo Molmenti, båda ledamöter av Accademia dei Lincei; förslaget förordades av friherre Bildt. Ett utlåtande skrevs av K.A. Hagberg. Hagberg citerar Carducci, som i förordet till Pascarellas sonettcykel »Villa Gloria» i *Sonetti* skrivit att Pascarella »här med ens med mäktigt hand lyfter dialekten till epikens högsta rymder. Här är allt sant och verkligt; det är icke skalden som talar, utan en trasteverinare, som åsatt och deltagit i handlingen; därför föds epot naturligt och icke konstlat på dialektspråk.»

Ytterligare en italiensk kandidat, författarinnan och publicisten Matilde Serao (1856–1927), fördes upprepade gånger fram (1922, 1923 och 1924) av litteraturprofessorn Francesco Torraca från hennes

hemstad Neapel och av en krets personer kring denne, varibland Benedetto Croce. Paul Bourget jämförde henne i ett företal till en fransk översättning av romanen *Il paese di Cuccagna* (1891; sv. övers. *Luftslott*, 1892) med Balzac och än mer Zola. Ett av K.A. Hagberg 1922 författat sakkunnigutlåtande låter ana en välvillig attityd, men priskommittén intar en efter hand allt svalare hållning. Några formuleringar i kommitténs utlåtande samma år har principiellt intresse. Serao är »en frodig och kraftig samhällsskildrare, i formen präglad av den för några decennier sedan högre än nu beundrade beskrivande naturalismen. Dels denna skolning, dels hennes starkt journalistiska läggning, med en motsvarande inskränkning i hennes diktargåvor, tycka ha hindrat henne att nå en betydande rent konstnärlig verkan.»

Slutligen kan nämnas att den italienske dramatiker Roberto Bracco (1862–1943) föreslogs 1922 av Haakon Schetelig, ledamot av norska Videnskabs-selskabet, och Kr. Nyrop, professor i Köpenhamn. Förslaget upprepades 1923, 1924 och 1925 av Schetelig, 1924 även av Nyrop. Bracco antas av K.A. Hagberg själv (utlåtande 1924) ha fallit igenom på grund av att han åtminstone temporärt övergivit sitt författarskap för att kunna ägna sig åt politiken; Bracco engagerade sig för det konstitutionella oppositionspartiet mot fascisterna och Mussolini. Varken Matilde Serao eller Roberto Bracco figurerar i Karlfeldts brev till Bildt men nämns ändå här för att komplettera bilden av den italienska kandidatlista priskommittén hade att bedöma. Uppgiften om att Serao varit på förslag fick jag först genom fil.dr Fulvio Leone.

³⁰ Jfr K. Espmark, *op. cit.*, s. 183, not 17.

³¹ 25.7 1921.

³² K. Espmark, *op. cit.*, s. 59.

³³ Verket utkom på svenska 1927 under titeln *Flykten till Egypten*. Översättningen var gjord av K.A. Hagberg.

³⁴ De första förslagsställarna, år 1913, var professor Luigi Luzzatti i Rom och professor Ferdinando Martini, medlem av Accademia della Crusca. Bildt var ensam förslagsställare 1914, 1922, 1923 och 1924. 1915 anslöt sig L. Luzzatti till honom, nu i egenskap av italiensk statsminister och medlem av Accademia dei Lincei, liksom F. Martini, nu som kolonialminister. 1917 kom ett förslag från Bildt och Luzzatti, 1918 från Bildt och Martini och 1921 från Bildt och 17 medlemmar av Accademia dei Lincei i Rom. Från 1920 föreligger endast ett anonymt förslag.

I breven från Bildt till Karlfeldt nämns Grazia Deledda första gången 8.12 1914, sedan åter 4.11 1915, 27.2 1917, 6.7 1918 och 21.11 1921. I det första brevet drar han sig inte för att föreslå att den nyblivna akademikollegan Selma Lagerlöf, vars inval han tidigare motsatt sig, skall hjälpa Deledda till priset: »De ha åtskilligt gemensamt. Med all sin realism älskar G. Deledda att i sina berättelser inväva mystiskt hemlighetsfulla moment.»

³⁵ K. Espmark, *op. cit.*, s. 184, not 8. Jfr not 27.

³⁶ Se min artikel »'Un poète dont l'œuvre se distingue par un idéalisme artistique sain et florissant': Frédéric Mistral, lauréat du prix Nobel en 1904», *Studia Neophilologica*, vol. LII, 1980:2, ss. 425–433.

³⁷ *Social-Demokraten*, 11.12 1927. Referent var signaturen Old Boy (Ivan Pauli). En längre presentation av författarinnan, skriven av Carl Björkman, hade tidningen publicerat en månad tidigare, den 11.11, den dag då pristagarinnans namn offentliggjordes.

³⁸ Torgny T. Segerstedt berör detta grundläggande drag i Karlfeldts egen diktning i sitt ovan anförda arbete, s. 454.

³⁹ 1.11 1924.

⁴⁰ 11.11 1927.

⁴¹ En höjdpunkt för pristagarinnan själv i samband med Nobelfesten tycks ha varit mötet med Selma Lagerlöf. På Kungliga Biblioteket i Stockholm förvaras några brev skrivna av Grazia Deledda. Två av dessa är adresserade till la »Carissima Signora ed Amica», »la grande Selma Lagerlöf». I ett av de senare, avsänt från Stockholm den 15.12 1927, meddelar Grazia Deledda att hon mottagit en gåva från Selma Lagerlöf, som hon kommer att bevara som det vackraste och dyrbaraste minnet från den oförglömliga resan till den stora diktarinns land och tackar Gud, som gett henne glädjen att möta hennes blick och att se den hand som skrivit *Jerusalem*.

⁴² 8.1 1927. Jfr not 7.

⁴³ 19.9 1927. Jfr not 24 och 26.

⁴⁴ »De svensk-italienska förbindelserna tyckas för närvarande å ömse håll dirigeras från högsta ort – vår konung tillsätter personligen svensk minister i Rom, och Mussolini vill gärna ha ett ord med i laget, när Nobelpriset skall utdelas i Stockholm; åtminstone har det ryktats om, att han gjort den prisutdelande myndigheten föreställningar om det lämpliga i att låta de nobelska sekinerna denna gång växlas i lire. Det är ett krav, som i sig själv inte är alldeles oberättigat – någon litterär Nobelpristagare har landet söder om Alporna inte haft sedan Carducci 1906 fick priset. Och om man också tryggt kan uttrycka sin förvåning över att över huvud taget någon av de nu verkande italienska författarna skall gå före Thomas Mann, Thomas Hardy, Sigrid Undset eller Maxim Gorki (varför någon av dessa – eller någon annan! – inte tilldelats det nu reserverade priset för i år förefaller oförklarligt), så har i alla fall priset tillfallit den mest värdiga av skribenterna inom landets gränser. Med särskild tillfredsställelse konstaterar åtminstone den som skriver dessa rader, att signor Pirandello, vars namn åtminstone nämnts i diskussionen, väl nu för överskådlig framtid lär vara avförd från dagordningen. Ytterligare en anledning till tillfredsställelse har man däri att författarinnan, trots de några och femtio år hon har på nacken, dock befinner sig mitt uppe i sin verksamhet. Hennes senaste böcker röja intet spår av avmatning, och just i sina sista romaner har Grazia Deledda, på ett sätt som bör tillvinna dem allmänt intresse, vidgat sin sfär från de tidiga folklivsskildringarna till djupare själsliga problem, som hon med allvar och konstnärlighet behandlat.» (*Social-Demokraten*, 11.11 1927)

Så inledde Carl Björkman sin trots allt inte helt negativa presentation av pristagerskan. Det är desto mera förvånande att påföljande dag se *Svenska Dagbladet* hävda att »Social-Demokraten skarpt kritiserar Svenska akademiens utdelning av Nobelpriset till

Grazia Deledda och förmenar, att denna fascistseger kommer att väcka otillfredsställelse i hela den litterära världen, varigenom det i framtiden blir en rätt tveklaktig ära att få Nobelpriset.» *Svenska Dagbladet* fortsätter: »Det sägs att Mussolini själv varit verksam för att skaffa sin landsmaninna den fina utmärkelsen, men även om det måhända gjorts något på diplomatisk väg, är det icke säkert att detta 'något' har imponerat på prisets utdelare, vilka ju ha ord om sig att vara rätt svåra att påverka, och efter vad danska beundrare av Deleddas konst påstå, är hennes författarskap i sig självt ett berättigande nog för Nobelpriset.» (*Svenska Dagbladet*, 12.11 1927)

En som inte skrädde orden var däremot Kjell Strömberg i *Stockholms Dagblad*: »Årets Nobelprisval i litteratur har tydligen skett i resignationens och kompromissens tecken, och budskapet om Grazia Deleddas upphøjelse kommer sannolikt överallt utanför Italiens gränser att hälsas med en mycket ljum entusiasm. [...] man kan icke frigöra sig från en till visshet gränsande misstanke att det mindre är för att 'åtlyda en vink' från Mussolini än för att slippa välja mellan mera förbryllande storheter som Hardy, Gorki och Thomas Mann, som man anlitat denna oförargliga nödfallsutväg.» Strömberg ser Deledda som en epigon till mästaren Verga, »Italiens Almqvist, den sicilianska bondekulturens store epiker». I samma artikel uppräknas dessutom en rad enligt den italienske kritikern Prezzolini mera förtjänta landsmän till Deledda, nämligen Annie Vivanti, Ada Negri, Papini, Zuccoli, Pirandello och Sem Benelli. »Huvudet högre än dem alla är naturligtvis det gamla lejonet Gabriele d'Annunzio, Carduccis och Pascolis lysande, alltför lysande arvtagare.» (*Stockholms Dagblad*, 11.11 1927)

Dagen därpå återger *Stockholms Dagblad* en intervju med Deledda i hennes hem i Rom, signerad Sascha (Sanfrid Neander-Nilsson). Hon talar bland annat om sina litterära förebilder, varvid följande yttrande har sitt särskilda intresse i detta sammanhang: »En annan svensk författare [utöver Strindberg och Lagerlöf] som jag hyser stor respekt för, säger hon, är Karlfeldt. Det är blott synd, att han aldrig blivit översatt till italienskan.» (*Stockholms Dagblad*, 12.11 1927)

⁴⁵ » – Apropå missförstånd, tillägger författarinnan, kan Ni gärna rätta ytterligare ett dylikt, åt vilket svenska tidningar tydligen gett spridning. Och det är min mångomtalade hälsning från Mussolini till de svenska fascisterna. Jag har visst ingen dylik hälsning att framföra från Il Duce – det enda är att jag vid min avresa från Rom av sekreteraren för den italienska huvudstadens fascist-union fick i uppdrag att till de italienska fascisterna i Stockholm (med Raymondo Longo i spetsen) framföra en hälsning. Men med Mussolini har den saken ingenting att göra!» (*Social-Demokraten*, 10.12 1927)

⁴⁶ 1.12 1927. Jfr not 37.

⁴⁷ Jfr not 46.

⁴⁸ Se *Stockholms Dagblad*, 11.11 1927. Jfr not 44.

⁴⁹ *Dagens Nyheter*, 11.11 1927. Den »bleke Jenafilosofen» Rudolf Eucken erhöill nobelpriset i litteratur 1908, som en kompromiss mellan kandidaterna Swin-

burne och Selma Lagerlöf. Se K. Espmark, *op. cit.*, s. 31 et al. Även Bildt har gjort en anspelning på detta val, i ett brev till Karlfeldt den 21.11 1921. Han skriver: »Anatole France's Nobelpris väcker här allmänt gillande. Jag beklagar väl att Grazia Deledda åter gått miste om priset, men finner med stor tillfredsställelse att vår Akademis val mottages med så godt som enhälligt bifall. Det är en revanche för den löjljiga 'blamage'n' med Eucken. Jag skall emellertid inkomma med nytt förslag om Deledda. Nog äro väl sympatierna för Hardy starkare, men man kan ju aldrig veta hvad som kan hända.» Bildt insåg nog inte då att just Karlfeldt var på väg att bli en Hardys varmaste förespråkare. Om inte förr så klargör Karlfeldt dock denna sin inställning i brevet av den 13.10 1923 (jfr not 18 och 21). Den framgår i och för sig redan av 1922 års utlåtande från priskommittén, där Karlfeldt och Österling båda föreslår Hardy, ett namn som Hallström och Schück ställer sig negativa till. (Priset gick då till spanjoren Jacinto Benavente.) Kanske har en plädering för Hardy från Uppsalaprofessorn i engelska R.E. Zachrisson och en av Zachrisson författad panegyrisk artikel om denne («Stil och personlighet i Thomas Hardys diktning», *Edda*, 1923, bind 20, ss. 57–98) hjälpt till att befästa Karlfeldt i hans ställningstagande. Zachrissons brev, daterat 26.9 1922, är ställt till ärkebiskop Nathan Söderblom och förvaras jämte korrektur till artikeln i *Edda* i priskommitténs utlåtande för nämnda år.

⁵⁰ Förklaringarna är hämtade ur Karl-Ivar Hildemans kommentar till denna strof i nr 14 av *Karlfeldt-Bladet*, 30.3 1978, i en uppsats rubricerad »Karlfeldt och fascismen». Han går där i svaromål mot Roland Fridholms posthumt utgivna *Sängmön från Pungmakarbo* (Stockholm, tryckt i Helsingfors, 1950). Hildemans artikel »Myten om Karlfeldts fascism» i *På Karlfeldts vägar*, I, Karlfeldtsamfundets skriftserie, 12, Malung 1981, ss. 97–103, är en bearbetad version av denna uppsats. En aktuell anledning till Hildemans uppsats synes ha varit en understreckare av Thure Stenström i *Svenska Dagbladet*, 26.3 1978, rubricerad »Friedrich Nietzsche i Sverige». Stenström recenserar Horst Brandls avhandling *Persönlichkeitsidealismus und Willenskult. Aspekte der Nietzsche-Rezeption in Schweden*, Heidelberg 1977. Karlfeldts namn aktualiseras dock varken i avhandlingen eller i recensionen. – Staffan Björcks analys av »Ungdom» återfinns i *Karlfeldtdikter*, Karlfeldtsamfundets skriftserie, 4, Borås 1972, ss. 205–217. Dikten behandlas även av Peter Hallberg i *Diktens bildspråk*, Stockholm-Göteborg 1982, ss. 404–406.

⁵¹ 19.4 1931.

⁵² Betr. italienska tolkningar av Karlfeldts dikter, se Nils Afzelius och Arne Bergstrand, *Erik Axel Karlfeldts bibliografi*, Acta Bibliothecæ Regiæ Stockholmiensis, XXI, och Karlfeldtsamfundets skriftserie, 5, Stockholm 1974, ss. 92–97.

⁵³ Rieti 1930.

⁵⁴ 26.4 1931. Kopior av de båda nekrologerna har tillställts mig av Carin von Sydow.

⁵⁵ *Frändskaper. Aderton essayer*, Stockholm 1979, ss. 137–144.

⁵⁶ *Op. cit.*, s. 143.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Del 1–3 1903–1904, del 4 1912, del 5 posthumt.

⁵⁹ Någon gång framskymtar det att man även på italienskt håll kan ha ansett ett framförande av D'Annunzios namn som utsiktslöst. K. A. Hagberg uppehåller sig i sitt sakkunnigutlåtande om M. Serao från 1924 (utan att precisera datum eller upphovsman) vid en artikel i *L'illustrazione italiana*, där skribenten pläderar för fler italienska nobelpris i litteratur. I sitt referat skriver Hagberg: »Om av ett eller annat skäl d'Annunzio icke skulle vara ett för utlänningen sympatiskt namn vill artikelförfattaren framhålla två författarinnor Matilde Serao och Grazia Deledda, som bägge är europeiskt ryktbara och som skulle förtjäna detta litteraturpris, vilket på samma gång är utmärkelse och penningbelöning.»

I marginalen till i denna artikel berörda skeenden figurerar den i Italien bosatta, svenskfödda författarinnan och översättarinnan Astrid Ahnfelt (1876–1962). Hon presenteras av Åke Lilliestam i artikeln »Astrid Ahnfelt – förespråkare för svenskt kulturutbyte med Italien», *Personhistorisk tidskrift* 1992:1–2, ss. 10–22. Astrid Ahnfelt reste med Ellen Keys hjälp till Italien år 1897, som barnflicka i familjen Gustaf Steffen, och kom sedan att stanna i landet för gott. Trots att Carl Bildt avrådde henne, beslöt hon sig för att söka etablera sig som pianolärarinna och korrespondent. Hon medverkade i svenska kulturtidskrifter, presenterade t.ex. Giosuè Carducci i *Varia* redan två år före dennes nobelpris, samtidigt som hon spred kännedom om svenska författare i Italien. Hon sympatiserade ej med futurismen, men väl med Mussolini, vilket vållade henne svårigheter i hemlandet, bl.a. i samband med att hon 1928 besökte Svenska Akademiens sekreterare i ett ärende för Grazia Deleddas räkning. »E.A. Karlfeldt tar välvilligt emot henne; förklarar att han är underrättad om hennes verksamhet som översättare i Italien och som introduktör till Almqvist, Fröding och Heidenstam. Som medarbetare i den ansedda tidskriften *Nuova Antologia* har hon kunnat presentera deras författarskap i nämnd ordning 1903, 1911 och 1924. Karlfeldt ställde en belöning i utsikt. Men uppmuntran från Akademien uteblir och hon tror sig veta orsaken. Professor Henrik Schück har förhört sig hos doktor Gunhild Bergh (1888–1961). Hon är stationerad i Rom som korrespondent till svenska tidningar, som sådan en kritisk granskare av fascismen och har svarat avstyrkande.» (*Op. cit.*, s. 18.) Så sent som 1953 skriver Astrid Ahnfelt till John Landquist och ber om hjälp med publicering av ett urval av Gabriele D'Annunzios »mästarnoveller» i *Faville del maglio*, som hon översatt. »Vad Landquist kan ha svarat är inte känt men tydligt är att någon översättning av d'Annunzio inte nådde trycket.» (*Ibidem*, s. 22.)

Arten av hennes ärende till Karlfeldt är inte känd, men Åke Lilliestam anser det, på min förfrågan, inte uteslutet att det kan ha gällt en plädering för Ada Negri, som hon i andra sammanhang förespråkade. Lilliestam har tillställt mig utdrag ur två brev från Astrid Ahnfelt till Verner von Heidenstam. Det första är avsänt från Rom 25.5 1928: »Grazia Deledda bad mig gå upp och tala med Akademiens sekreterare

angående ett par saker. Därunder kom dr. Karlfeldt att säga, att han följt min översättningsverksamhet i Italien och ansåg, att jag borde få ett anslag av Sv. A. som uppmuntran och för att kunna fortsätta därmed. – Men så har naturligtvis icke *han* varit ensam bestämmande, och så stod jag där som en *avvisad tigerska!*» Från Stockholm skriver hon till samme adressat 16.9 1930: »Skall nu omedelbart återvända till Italien [...] Det är troligt att jag reser över Göteborg för att i förbifarten hålla ett föredrag över Ada Negri.» Brevet ingår i Övralidsarkivet, som tillhör Stifts- och landsbiblioteket i Linköping.

⁶⁰ På *Karlfeldts vägar*, IV, Karlfeldtsamfundets skriftserie, 15, Malung 1984, s. 11; rapporttexten återges i sin helhet på ss. 15–30.

⁶¹ »Oration till skalder och kompaner», som jag först kom att uppmärksamma tack vare tekn.dr Lars Falk, citeras och kommenteras av K.-I. Hildeman i de ovan (not 50) apropå dikten »Ungdom» återopade artiklarna »Karlfeldt och fascismen» och »Myten om Karlfeldts fascism».

⁶² Ungefär:

»Assisi i din djupa frid / kunde min ande, ständigt jagande mot målet, / ej finna ro; det var blott i min fantasi som Tescio strömmade fram / och den skrovliga stranden vattenfylldes.

Den törstande flodbädden vrider sig / vit av sin egen vredes törst. / Som lågor som flämtande strävar uppåt / höjer sig olivträden på den förvridna stranden.

På långt håll såg jag i den svala / aftonbönens andedräkt / deras av åtrå förvridna former blekna.

Jag såg också Franciskus kropp / förbränd av den köttsliga demonen / blödande av rosornas törnen.

⁶³ Paris 1893.

⁶⁴ Paul Sabatier var själv två gånger på förslag till nobelpriset i litteratur (1924 och 1925).

⁶⁵ *Italie*, Guide Michelin, 10e éd., Paris 1973, s. 66.

⁶⁶ Del I, ss. 40–47. Arbetet publicerades först avsnittsvis i *Il Corriere della Sera*, 1911–1914, senare i

bokform, Milano 1924–1928.

⁶⁷ Carl Mangård, *En bok om Karlfeldt*, 1931, s. 202. Se även K. Wennerberg, *Vårgiga och hösthorn*, Karlfeldtsamfundets skriftserie, 7, Malung 1977 (1944), s. 297.

⁶⁸ För en utförlig analys av denna dikt, se Karl-Ivar Hildeman, *Sub luna och andra Karlfeldt-essäer*, Stockholm 1966, ss. 152–186. Hildeman behandlar den även i »Karlfeldt och Strindberg», *Vägvisare för Karlfeldt*, ss. 127–155. Värdefulla kommentarer finns vidare bl.a. i Erik Fries, *Karlfeldt och fädernas tro*, Stockholm 1942, ss. 47–52, Jöran Mjöberg, *I Fridolins spår*, ss. 156–160 et passim, E. A. Karlfeldt, *De 29 dikterna samt en visbok*, i urval och med inledning av Lars Forssell, Stockholm 1955, ss. 26–29 (dikten återges ss. 79–81), och Klas Wennerberg, *op. cit.*, ss. 309–313. Se även N. Afzelius och A. Bergstrand, *op. cit.*, s. 212.

⁶⁹ *Diktens bildspråk*, s. 366. De båda diktarna ger i själva verket ovanligt tydliga och konsekventa uttryck för vad Gaston Bachelard beskrivit som en arketypisk eldsfixering (se *La psychanalyse du feu*, Paris 1949).

⁷⁰ Jfr ovan och exempelvis K. Espmark, *op. cit.*, s. 161.

⁷¹ Ungefär: »Alltifrån denna avlägsna debut fixerades de grundläggande egenskaperna av moralisk art hos hennes konst, som sedan gradvis, genom en ständig och metodisk verksamhet under mer än tjugo år, når konstnärligt uttryck.» (*Secondo Ottocento*, Milano 1937, ss. 179–184.)

⁷² Ungefär: »Det räcker faktiskt att jämföra [...] en sida ur *Anime oneste* med en sida ur D'Annunzios *Piacere* för att plötsligt känna den väldiga skillnaden; och inte bara i ordvalet, i sättet att utforma frasering- en och att binda samman satserna i en mening, utan – vilket är viktigare – i sättet att uppfatta en känsla, att fånga det innersta hos en personlighet.» (*Ibidem.*)